

Prese un informācija

Eiropas Kopienu Tiesas
PAZIŅOJUMS PRESEI Nr. 104/09
Luksemburga, 2009. gada 30. novembris

Lisabonas līgums un Eiropas Savienības Tiesa

Lisabonas līgums, kuru 2007. gada 13. decembrī parakstīja 27 Savienības dalībvalstu vai to valdību vadītāji, stājas spēkā 2009. gada 1. decembrī. Ar to tiek grozīti divi pamatlīgumi, proti, Līgums par Eiropas Savienību (LES) un Eiropas Kopienas dibināšanas līgums, kas turpmāk tiks dēvēts par “Līgumu par Eiropas Savienības darbību” (LESD)¹.

Ar Lisabonas līgumu tiek ieviesti grozījumi Eiropas Savienības Tiesas organizācijā un kompetencē.

A. Grozījumi attiecībā uz iestādes organizāciju un tās locekļu iecelšanu amatā

Eiropas Savienība, kurai turpmāk būs juridiskas personas statuss, aizstāj Eiropas Kopienu. Tātad saskaņā ar Lisabonas līgumu pazūd pīlāru struktūra un Savienībai rodas jauna institucionāla sistēma. Līdz ar to – līdzīgi iestādēm, kam mainās nosaukums – visa Savienības tiesu sistēma tiks dēvēta par Eiropas Savienības Tiesu², kuru veido trīs tiesas: **Tiesa, Vispārējā tiesa un Civildienesta tiesa.**

Saistībā ar **specializēto tiesu** izveidi, lai gan Lisabonas līgumā ir pārņemti spēkā esošie noteikumi, tajā tomēr ir paredzēti daži grozījumi attiecībā uz to izveidošanas kārtību, proti, ka turpmāk tās izveidos saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru (t.i., saskaņā ar koplēmuma procedūru, lēmumu pieņemot ar kvalificētu balsu vairākumu), nevis ar vienprātīgu lēmumu kā agrāk.

No Lisabonas līguma izriet, ka lūgums par grozījumiem Eiropas Savienības Tiesas Statūtos³ ir uzskatāms par “ieģislatīvā akta projektu”⁴ un uz to attiecas parastā likumdošanas procedūra. Savukārt uz tiesnešu un ģenerālvokātu statusu, kā arī valodu lietojumu Tiesā joprojām attiecas vienprātības princips.

Attiecībā uz **iestādes locekļu iecelšanas amatā** kārtību Lisabonas līgumā ir pārņemti spēkā esošie noteikumi, proti, ka tiesnešus uz sešiem gadiem ieceļ amatā dalībvalstu valdības, savstarpēji vienojoties, bet turpmāk – pēc apspriešanās ar komiteju, kurai ir jāsniedz atzinums par kandidātu atbilstību Tiesas un Vispārējās tiesas tiesnešu un ģenerālvokātu pienākumu veikšanai. Šīs komitejas sastāvā ir septiņas personas, kas izraudzītas no abu tiesu bijušo locekļu, valstu augstāko tiesu tiesnešu un vispāratzītu kompetentu juristu vidus; vienu komitejas locekli izvirza Eiropas Parlaments. Pēc Tiesas priekšsēdētāja iniciatīvas Padome pieņem lēmumus par šīs komitejas reglamentu, kā arī par tās locekļu iecelšanu.

¹ Paliek tikai Eiropas Atomenerģijas kopiena jeb “Euratom” (1. protokols par grozījumiem protokolos, kas pievienoti Līgumam par Eiropas Savienību, Eiropas Kopienas dibināšanas līgumam un/vai Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgumam).

² LES 19. pants.

³ Eiropas Savienības Tiesas Statūti, kas ietverti 3. protokolā.

⁴ 2. protokols par subsidiaritātes principa un proporcionalitātes principa piemērošanu.

Attiecībā uz ģenerālvokātiem vienā no deklarācijām ir paredzēts, ka pēc Tiesas pieprasījuma to skaits var tikt palielināts no 8 līdz 11 ⁵.

B. Grozījumi attiecībā uz Eiropas Savienības Tiesas kompetenci

Jomas

Pīlāru struktūra, kas tika ieviesta ar Māstrihtas līgumu, pazūd. Līdz ar to Eiropas Savienības Tiesas kompetence attiecas uz **Eiropas Savienības tiesībām**, ja vien Līgumos nav paredzēts citādi ⁶.

Piemēram, Tiesa iegūst vispārējo kompetenci sniegt prejudiciālus nolēmumus **brīvības, drošības un tiesiskuma telpas** jomā, jo vairs nav pīlāru un ar Lisabonas līgumu tiek svītroti LES 35. pants un EKL 68. pants, kuros bija paredzēti Tiesas kompetences ierobežojumi.

Pirmkārt, saistībā ar policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās ⁷ Tiesas kompetence sniegt prejudiciālus nolēmumus kļūst obligāta un vairs nav atkarīga no katras dalībvalsts deklarācijas, ar kuru būtu atzīta šāda kompetence un kurā būtu norādītas valsts tiesas, kas varētu iesniegt Tiesai attiecīgus lūgumus. Saskaņā ar Lisabonas līgumu policijas un tiesu iestāžu sadarbības krimināllietās joma ietilpst kopējās tiesībās un ikviena tiesa var iesniegt attiecīgu lūgumu Tiesā. Tomēr pārejas noteikumos ir paredzēts, ka šī neierobežotā kompetence kļūs piemērojama tikai piecus gadus pēc tam, kad stājas spēkā Lisabonas līgums ⁸.

Otrkārt, attiecībā uz vīzu politiku, patvēruma politiku, imigrācijas politiku un citu politiku, kas saistīta ar personu brīvu pārvietošanos ⁹ (tostarp tiesu iestāžu sadarbību civillietās, nolēmumu atzīšanu un izpildi), tagad Tiesai lūgumus var iesniegt visas valsts tiesas – nevis tikai augstākās tiesas – un Tiesas kompetencē turpmāk būs pieņemti nolēmumi attiecībā uz likumības un kārtības uzturēšanas pasākumiem, kas veikti pārrobežu pārbaužu ietvaros. Līdz ar to Tiesai būs kopējo tiesību kompetence šajā jomā kopš Lisabonas līguma spēkā stāšanās.

Turklāt **Eiropas Savienības Pamattiesību harta** ¹⁰ iegūst tādu pašu juridisku spēku, kāds ir Līgumiem ¹¹. Ar to tiek integrēts “konstitucionāls bloks”, par kuru Tiesa var pieņemt nolēmumus. Tomēr uz Hartu nevar atsaukties attiecībā pret Apvienoto Karalisti un Poliju, kurām ir piešķirta atkāpe ¹², no kuras izriet, ka ar Hartu nepalielina Tiesas vai jebkuras šo divu dalībvalstu tiesas spējas atzīt, ka tiesību akti, regulas un administratīvie noteikumi, prakse vai darbības neatbilst pamattiesībām vai pamatprincipiem, kas tajā atkārtoti apstiprināti. Turklāt valstu un valdību vadītāji ir vienojušies par to, ka nākotnē šī atkāpe tiks attiecināta uz Čehijas Republiku ¹³.

Lai gan pīlāra jēdziens ir pazudis saskaņā ar Lisabonas līgumu, **kopējā ārpolitika un drošības politika (KĀDP)** atbilstoši Līguma par ES V sadaļai ¹⁴ paliek pakļauta īpašajiem noteikumiem un

⁵ Deklarācija Nr. 38 attiecībā uz Līguma par Eiropas Savienības darbību 252. pantu par ģenerālvokātu skaitu Tiesā.

⁶ LES 19. pants.

⁷ Bijusī VI sadaļa Līgumā par ES.

⁸ 36. protokola 10. pants par pārejas noteikumiem. Tajā ir paredzēts, ka – kā pārejas pasākums – Tiesas pilnvaras paliek tās pašas attiecībā uz aktiem, kas pieņemti policijas un tiesu iestāžu sadarbības jomā pirms tam, kad ir stājies spēkā Lisabonas līgums. Šis pārejas pasākums zaudē spēku piecus gadus pēc tam, kad stājas spēkā Lisabonas līgums.

⁹ Bijusī IV sadaļa EK līgumā.

¹⁰ Turklāt LES 6. panta 2. punktā ir precizēts, ka “Savienība pievienojas Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai. Šī pievienošanās neietekmē Savienības kompetences, kā tās noteiktas Līgumos”. 8. protokolā ir norādīts, ka pievienošanās nolīgumā cita starpā ir jāprecizē “[īpašie pasākumi] saistībā ar Savienības iespējamo dalību Eiropas Konvencijas kontroles struktūrās [un] [mehānismi], kas vajadzīgi, lai nodrošinātu, ka lietas, ko ierosinājušas valstis, kas nav Savienības dalībvalstis, un fiziskās personas [privātpersonas], tiks [...] pareizi vērstas [attiecīgi] pret dalībvalstīm un/vai Savienību”. Šī pievienošanās “neietekmē ne Savienības kompetenci, ne tās iestāžu pilnvaras”.

¹¹ LES 6. panta 1. punkts.

¹² LESD pievienotais 30. protokols par Eiropas Savienības Pamattiesību hartas piemērošanu Polijai un Apvienotajai Karalistei.

¹³ Eiropadomes 2009. gada 29. un 30. oktobra sanāksmes secinājumos ir norādīts, ka 30. protokols ir piemērojams Čehijas Republikai (*Doc 15265/09 CONCL 3*).

¹⁴ LES 24. pants.

specifiskajām procedūrām. Līdz ar to Tiesas kompetencē nav ¹⁵ veikt pārbaudi attiecībā uz šiem noteikumiem, kā arī attiecībā uz tiesību aktiem, kas pieņemti saistībā ar tiem, ievērojot divus izņēmumus, proti, 1) ka tās kompetencē ir pārbaudīt kompetences nodalīšanu starp Savienību un KĀDP, kuras īstenošanai nav jāietekmē Savienības kompetences īstenošana un tādu iestādēm piešķirto pilnvaru piemērošana, kas paredzētas, lai īstenotu Savienības ekskluzīvo un dalīto kompetenci ¹⁶; 2) ka tās kompetencē ir izskatīt prasības atcelt tiesību aktu, kuras vērstas pret lēmumiem, kuri paredz ierobežojošus pasākumus pret fiziskām vai juridiskām personām un kurus pieņēmusi Padome, piemēram, cīņas pret terorismu ietvaros (līdzekļu iesaldēšana) ¹⁷.

Procedūras

Prejudiciālā nolēmuma tiesvedība ir attiecināta uz Savienības iestāžu un struktūru pieņemtajiem tiesību aktiem ¹⁸, kas tādējādi tiek iekļauti Savienības tiesībās, un līdz ar to Tiesa var tos interpretēt un pārbaudīt to spēkā esamību pēc valsts tiesu lūguma, lai tām ļautu, piemēram, pārbaudīt to valsts tiesību aktu atbilstību minētajām tiesībām.

Ar Lisabonas līgumu ir ieviests noteikums, saskaņā ar kuru Tiesa izlemj lietu ar minimālu kavēšanos, ja prejudiciāls jautājums ir radies lietā, kas jebkādā dalībvalsts tiesā tiek izskatīta attiecībā uz apcietinājumā esošu personu ¹⁹. Tāpat pašā Līguma tekstā ir norāde uz steidzamības prejudiciāla nolēmuma tiesvedību (*PPU*), kas stājas spēkā 2008. gada 1. martā un kas piemērojama brīvības, drošības un tiesiskuma telpas jomā ([Paziņojums presei Nr. 12/08](#)).

Ar Lisabonas līgumu Tiesas veiktā pārbaude tiek attiecināta uz **Eiropadomes tiesību aktiem**, jo tā ar Lisabonas līgumu ir atzīta par īstu iestādi. Saskaņā ar jaunajiem noteikumiem ²⁰ Tiesa pēc attiecīgās dalībvalsts lūguma var izskatīt lietas par tāda tiesību akta likumību, ko pieņēmusi Eiropadome vai Padome, konstatējot, ka ir droša varbūtība, ka šī dalībvalsts varētu nopietni pārkāpt noteiktas vērtības ²¹ (cilvēka cieņas respektēšana, cilvēktiesību ievērošana utt.) ²².

Tāpat ar tādiem pašiem nosacījumiem iestādes jurisdikcijā ir prasības, ko savu prerogatīvu aizsardzības nolūkā ceļ Revīzijas palāta, Eiropas Centrālā banka un tagad arī Reģionu komiteja.

Lisabonas līgums ir padarījis par mazāk stingriem tādu **prasību** pieņemamības nosacījumus, **ko ceļ privātpersonas** (fiziskas vai juridiskas personas) par Savienības iestāžu un struktūru lēmumiem. Privātpersonas var celt prasību par reglamentējošu aktu, ja tas šīs personas skar tieši un nav saistīts ar īstenošanas pasākumiem. Līdz ar to privātpersonām vairs nav jāpierāda, ka šis akts tās skar individuāli ²³.

Veicot pārbaudi attiecībā uz subsidiaritātes principa ievērošanu, dalībvalsts var vērsties Tiesā ar **prasību atcelt leģislatīvu aktu subsidiaritātes principa pārkāpuma dēļ**, kuru iesniedzis valsts parlaments vai kāda tā palāta. Prasība ir formāli jāiesniedz valsts valdībai, bet šī valdība var arī to vienkārši "nodot", jo īstais prasības autors ir valsts parlaments vai kāda tā palāta ²⁴. Tāpat Reģionu komiteja var atsaukties uz šādu principu pārkāpumu – tikai attiecībā uz aktiem, kuru pieņemšanai apspriešanās ar šo komiteju ir obligāta.

¹⁵ LESD 275. pants.

¹⁶ LES 40. pants.

¹⁷ LESD 275. pants.

¹⁸ LESD 267. pants.

¹⁹ *Idem*.

²⁰ LESD 269. pants.

²¹ LES 2. pants.

²² Šī prasība ir jāiesniedz viena mēneša laikā pēc minētās konstatācijas, un Tiesai ir jāpieņem lēmums viena mēneša laikā pēc prasības pieteikuma iesniegšanas dienas.

²³ LESD 263. pants

²⁴ Subsidiaritātes princips tika ieviests Māstrihtas līgumā. Līguma par EK 5. pantā tas definēts šādi: "jomās, kas nav ekskluzīvā Kopienas kompetencē, tā rīkojas saskaņā ar subsidiaritātes principu un vienīgi tad, ja dalībvalstis nespēj pilnībā sasniegt paredzētās darbības mērķus un ja paredzētās darbības apjoma vai rezultātu dēļ tos var vieglāk sasniegt Kopiena". Ar to ir cieši saistīts cits princips – samērīguma [proporcionalitātes] princips, saskaņā ar kuru "Kopienas rīcība vienmēr ir samērīga ar šā Līguma mērķiem".

Turklāt ar Lisabonas līgumu ir paātrināts **finansiālo sankciju** (naudas sods un/vai kavējuma nauda) piemērošanas mehānisms gadījumos, ja nav izpildīts spriedums lietā par valsts pienākumu neizpildi²⁵. Ar to Tiesai ir arī ļauts pirmā sprieduma par valsts pienākumu neizpildi stadijā uzlikt finansiālas sankcijas, ja Komisijai nav paziņots par valsts pasākumiem kādas direktīvas transponēšanai²⁶.

Visbeidzot, Komisija pēc piecu gada laikposma beigām var celt prasības par valsts pienākumu neizpildi attiecībā uz pasākumiem, kas saistīti ar policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās un kas veikti pirms Lisabonas līguma stāšanās spēkā²⁷.

Neoficiāls dokuments plašsaziņas līdzekļu vajadzībām, kas Tiesai nav saistošs.

Kontaktpersona presei: Gite Štadlere [Gitte Stadler] ☎ (+352) 4303 3127

²⁵ LESD 260. pants.

²⁶ LESD 260. pants.

²⁷ No 36. protokola 10. panta 1. punkta izriet, ka šādu prasību iesniegšana ir iespējama, kad būs pagājuši pieci gadi pēc Lisabonas līguma stāšanās spēkā.